DZIRMIŠKIŲ PILIAKALNIO PAPĖDĖS GYVENVIETĖ

Arūnas PUŠKORIUS

Dzirmiškių piliakalnis yra Alytaus rajone, Miroslavo seniūnijoje, 15 km į PV nuo Alytaus ir 7 km į PR nuo Miroslavo. Piliakalnis buvo žinomas jau nuo XIX a. vidurio. Prie piliakalnio esančios gyvenvietės pėdsakai archeologų buvo pastebėti į Š nuo jo, tačiau gyvenvietės teritorija ir jos užimamas plotas nebuvo nustatyti.

2001 m. balandžio mėnesį AKM organizavo archeologinę žvalgomąją ekspediciją, kurios metu 70 m į V–PV nuo Dzirmiškių piliakalnio, didelės ir tuo metu jau suartos bei jaunuolynui sodinti paruoštos biržės teritorijoje, žemės paviršiuje pastebėta lipdytos keramikos šukių. 2001 m. liepos 24–26 d. organizuoti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai į PV nuo piliakalnio. Ekspedicijos metu norėta patikrinti, ar yra kultūrinis sluoksnis biržės teritorijoje ir koks jo intensyvumas. Iškasti 3 šurfai, ištirtas bendras 12 m^2 plotas, surasta lipdytinės keramikos brūkšniuotu ir lygiu paviršiumi, keletas titnaginių skelčių (radiniai saugomi AKM).

Sprendžiant pagal šurfe 1 surastą keramiką ir jos aiškų stratigrafinį išsisluoksniavimą (apatiniame horizonte išimtinai tik brūkšniuotosios keramikos šukės, o viršutiniame – keramika lygiu paviršiumi), gyvenvietę būtų galima datuoti I tūkst. pr. Kr. – I tūkst. po Kr. laikotarpiu. Kadangi ištirtas plotas nėra didelis, o iš trijų šurfų ryškus kultūrinis sluoksnis surastas tik viename, platesnes išvadas daryti sunku. Taigi būtina ateityje pabaigti žvalgomuosius kasinėjimus ir tiksliai nustatyti gyvenvietės teritoriją, ją įtraukti į saugomų archeologijos objektų sąrašą bei patikslinti chronologiją.

SETTLEMENT AT FOOT OF THE DZIRMIŠKIAI HILL-FORT

In 2001 AME investigated the area of 12 m^2 in the settlement at foot of the Dzirmiškiai hill-fort (Alytus district) and found plastic ceramics with lined and smooth surface, as well as flint artefacts. The finds are dated to the 1st millennium B.C. – 1st millennium B.P.

LIEPORIŲ 1-OJI GYVENVIETĖ

Birutė SALATKIENĖ

Lieporių gyvenvietė įeina į Lieporių archeologinių paminklų kompleksą, esantį Šiaulių miesto P pakraštyje. Šį kompleksą sudaro V–VIII a. kapinynas ir 2 gyvenvietės – Lieporių 1, esanti į Š nuo kapinyno ir Lieporių 2, 1993 metais atrasta apie 800 m į PR nuo kapinyno, R kelio į Kelmę pusėje. Kapinynas buvo tyrinėtas 1987, 1990 ir 1991 m. (žr. *ATL 1990 ir 1991 metais*, V., 1992, t. 1, p. 117–122), o 1-oji gyvenvietė – 1992–1998 metais (žr. *ATL 1992 ir 1993 metais*, V., 1994, p. 64–73;

ATL 1994 ir 1995 metais, V., 1996, p. 47–52; *ATL 1996 ir 1997 metais*, V., 1998, p. 90–99; *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 103–106; *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 37–40). Lieporių komplekso tyrinėjimus nuo 1990 metų finansuoja Šiaulių miesto valdyba, o nuo 1996 metų prie finansavimo prisidėjo ir Lieporių bendrovė. 1992–2000 m. Lieporių 1-ojoje gyvenvietėje buvo ištirtas 2858 m² plotas.

2001 m. buvo toliau tyrinėta gyvenvietės V dalis. Buvo iškasta 169 perkasa. Iš viso buvo ištirtas 100 m² plotas – aptiktas 10–40 cm storio kultūrinis sluoksnis, vieno sudegusio pastato dalis, 5 duobės, lipdytos keramikos, molio tinko, gargažių, akmeninių, geležinių ir kitų dirbinių.

Tyrinėjimui buvo pasirinktas plotas į V nuo 167 ir 168 perkasų, tyrinėtų 2000 m. Iš ankstesnių tyrinėjimų buvo žinoma, kad kultūrinis sluoksnis aptinkamas tik pačiame lomelės dugne, todėl ir naujasis plotas neapėmė jos šlaitų.

Šių tyrinėjimų metu buvo sijojama visa kultūrinio sluoksnio žemė, o tai, kas išsijota, dar buvo išplauta. Tokiu būdu buvo surinkti netgi labai smulkūs radiniai – puodų šukių ir molio tinko trupiniai, angliukai, gargažėlės, geležinių dirbinių detalės, karoliukai. Rasta labai daug akmenų, buvo galima suskaičiuoti skaldytų ir apdegusių akmenų kiekį kvadrate.

Žemės sluoksniai

Tyrinėjimų metu aptikti 3 sluoksniai – armuo, kultūrinis sluoksnis ir įžemis.

Armens sluoksnis 169 perkasos plote buvo 30–40 cm storio, kiek storesnis Š perkasos gale, lomelės viduryje. Jis buvo gana tamsus, jame gausu skaldytų ir neskaldytų akmenų, molio tinko trupinių ir kitų kultūrinio sluoksnio radinių, atsidūrusių čia ariant. Ankstesniais tyrinėjimų metais armenyje buvo randama glazūruotos keramikos, nearcheologinio laikotarpio geležinių dirbinių, tačiau 2001 m. buvo rasta dar ir storasienės žiestos keramikos šukių, geležinė kaltinė vinis, 2 mm storio stiklo gabaliukų. Iš to galima daryti išvadą, kad Lieporių gyvenvietės teritorijoje XVII–XVIII a. buvo kaimo dirvos.

Įžemis tyrinėtame plote ne visur buvo vienodas. Perkasos P dalyje, lomelės šlaite tai buvo balkšvai gelsvas, kietokas smėlis. Perkasos Š dalyje po kultūriniu sluoksniu pasirodė jau gerai žinomas ryškiai geltonas priesmėlis, kuriame randama hidratinės geležies rūdos sankaupų.

Kultūrinis sluoksnis ir jo radiniai

Kultūrinis gyvenvietės sluoksnis pasirodė 30–40 cm gylyje po armeniu. Jo storis buvo 10–40 cm. Ploniausias sluoksnis buvo perkasos viduryje. Perkasos P pusėje, kur aptiktos sudegusio pastato liekanos, kultūrinis sluoksnis buvo 30 cm storio, o kartu su duobe, aptikta po namo degėsiais, pasiekė 60 cm storį. Perkasos Š pusėje sluoksnio storis buvo 40 cm. Tyrinėto ploto P dalyje kultūrinį sluoksnį sudarė tamsi, maišyta, minkšta žemė su gausiomis degėsių priemaišomis, kurių vis mažėjo Š kryptimi. Nuo perkasos vidurio iki P sienos kultūrinis sluoksnis buvo kiek kitoks. Tai buvo iš ankstesnių tyrinėjimų žinoma tamsi, rusvo atspalvio, minkšta, maišyta žemė su gamtinių rūdžių priemaišomis, susikaupusi pačiame lomelės dugne ant geltonojo priesmėlio.

Kultūriniame sluoksnyje aptikti pastato 5 degėsiai, angliukų, akmenų ir įvairių archeologinių dirbinių. Be to, jame rasta hidratinės geležies rūdos gabaliukų bei įvairių fosilijų.

Pastatas 5. Tai jau penktasis tyrinėtas Lieporių gyvenvietės pastatas, nors pastatų degėsių žvalgomųjų tyrinėjimų metu 1992 m. buvo rasta daugiau. Pirmasis pastatas tyrinėtas 1992 ir 1995 m., antrasis ir trečiasis 1995–1996 m. Tik pirmasis iš jų buvo gyvenamasis pastatas su židiniu, puodų šukių sankaupa ir kitais radiniais. 2001 m. buvo atidengta tik Š 5-ojo pastato dalis. 169 perkasoje išryškėjo 6,8 m ilgio ir 1,3 m pločio pastato degėsių plotas stačiais kampais. Jis orientuotas R–V kryptimi, tačiau kol neištirtas visas pastato plotas, sunku pasakyti, ar tai jo galas, ar šonas, tik aišku, kad jis keturkampio plano. Pastato degėsiai ėmė ryškėti dar armenyje, kuris šioje vietoje buvo juodas nuo degėsių. Galutinai pastato kontūras išryškėjo įžemio paviršiuje, 40–45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Tiek įžemio paviršiuje, tiek ir perkasos P sienos pjūvyje pastato degėsių kontūras išsiskyrė labai juoda spalva ir degėsių gausa. Degėsių sluoksnio storis buvo 30 cm. Po pastato degėsiais įžemyje nebuvo aptikta stulpaviečių, todėl galima teigti, kad pastatas buvo medinis (degėsiai), tačiau ne stulpinės konstrukcijos, o rentininis. Beje, nė vieno tyrinėto Lieporių 1-osios gyvenvietės pastatų vietoje nebuvo pastebėta stulpaviečių.

Pastato degėsiuose buvo aptikta dauguma 2001 m. surinktų archeologinių dirbinių ir kitų radinių.

Angliukai. Šių metų tyrinėjimų metu buvo surinkta dauguma kultūrinio sluoksnio angliukų, kadangi jis buvo išsijotas ir išplautas. Angliukų dydis – nuo 0,2 iki 1,5 cm skersmens, pasitaikė keli didesni anglių gabalai. Tarp jų buvo ne tik medienos, bet ir suanglėjusios žievės gabaliukų, riešutų kevalų. Daugiausia angliukų surinkta perkasos P dalyje, sudegusio pastato vietoje ir artimiausioje aplinkoje. Kiekviename kvadrate surinkta nuo 40 iki 90 vienetų apie 20 g angliukų, tačiau perkasos P dalyje kultūriniame sluoksnyje pasitaikė tik vienas kitas angliukas.

Akmenys. Kultūriniame sluoksnyje rasta labai daug įvairaus dydžio akmenų, nuo 0,5x1x1 cm iki 20x10x15 cm. Sijojant, pasilieka nuo 2x5x3 cm iki 10x15x18 cm dydžio akmenys. Tyrinėtame plote jie pasiskirstę netolygiai. Perkasos viduryje, kur kultūrinis sluoksnis ploniausias ir mažiausiai rasta kitų radinių, pastebėta keletas plotelių su mažesniu akmenų kiekiu, tačiau daugumoje kvadratų akmenų labai gausu. Viename 10 cm storio kultūrinio sluoksnio kvadrate buvo randama nuo 3 iki 140 akmenų. Pvz., kv. A4 rasti 82 akmenys, iš jų 70 skaldytų, iš jų 24 apdegę ir 12 nedegintų, kv. D4 rasti 52 akmenys, iš kurių 19 buvo neskaldyti, 30 skaldyti, 3 sudegę. Vidutiniškai skaldyti akmenys sudaro 63% visų rastų akmenų, o apdegusieji – apie 10%. Viršutinės kultūrinio sluoksnio dalies 30–40 cm gylyje akmenų gausumas, skirtingai nuo angliukų, nepriklauso nuo atstumo nuo sudegusio pastato liekanų, tačiau pagrindinė jų dalis kaip tik šioje dalyje ir buvo susikaupusi. 40–50 cm gylyje akmenų rasta žymiai mažiau ir jie buvo didesni, daugiausia neskaldyti.

Tarp skaldytų akmenų buvo rasta gana nemažai gludintų. Tai suskaldytų, dažnai apdegintų akmeninių dirbinių fragmentai.

Rūdys. Rūdžių priemaišų pastebėta ne visame tyrinėtame plote, o tik šiaurinėje 169 perkasos dalyje. Čia rūdys pasirodė kultūrinio sluoksnio viršuje, jų buvo gausu per visą storį iki pat įžemio.

Molio tinkas. Molio tinko buvo rasta gana gausiai. Gana daug rasta didelių gabalų, 5x6x7 cm dydžio, tačiau pasitaikė ir visai smulkių trupinių – 0,3–0,5 cm skersmens. Molio tinko rasta visame tyrinėtame plote, bet žymiai daugiau 169 perkasos P pusėje, sudegusio pastato vietoje ir aplinkoje bei duobėse. Viršutinėje kultūrinio sluoksnio dalyje, 30–40 cm gylyje, viename 10 cm storio kultūrinio sluoksnio kvadrate buvo randama nuo 2 iki 80 įvairaus dydžio ir spalvos molio tinko gabaliukų ir trupinių.

Tinko molio masė daugeliu atvejų tanki, su smėlio priemaiša. Viename mažai apdegusiame molio tinko gabale pastebėta augalinių priemaišų – šiaudas ir 2 grūdai, greičiausiai rugių. Daugelis molio tinko gabalų labai perdegę. Jų spalva svyruoja nuo rusvai pilkšvos, gelsvos, gelsvai pilkšvos ir rausvai rudos iki raudonos. Kelių gabalų molio masė buvo lengva, koreta, jie mažai degę, pilkšvai rusvi. Tenka padaryti tą pačią prielaidą, kaip ir 2000 m. tyrinėjimų metu – galimas dalykas, kad tankesni ir daugiau degę molio gabalai nėra pastatų sienų tinkas, tačiau jų paskirties nustatyti nepavyko, kadangi nerasta nė vieno objekto, kuriam jie galėjo priklausyti. Visi molio gabalai gulėjo paskirai kaip suardytų darinių fragmentai.

Gargažės. Tyrinėtame plote rasta palyginti nedaug gargažių. Kelios iš jų buvo stambesni rudnių sienelių gabalai su prikepusiu moliu iš vienos pusės ir šlaku iš kitos, kiti – nubėgusios gargažės ir purusis šlakas. Daugiausia tai buvo juodos gargažės, tačiau jų rasta ir su gausiomis rūdimis. Keletas nedidelių gargažių, rastų prie namo degėsių, buvo su žalios ir mėlynos spalvos sustiklėjusiu paviršiumi. Visos gargažės mėtėsi atsitiktinai. Po visą kultūrinio sluoksnio storį gargažės pasiskirstę maždaug tolygiai. Nepastebėta, kad kuriame nors gylyje gargažių būtų daugiau nei kituose. Atrodo, kad tyrinėtame plote gargažės mėtėsi atsitiktinai, kaip šukės, molio tinkas ar kiti kultūrinio sluoksnio radiniai.

Kaulai. 2001 m. buvo rasta 40 gyvulių kaulų ir dantų. Daugiausia tai buvo nedidelės nuolaužos, kelios jų apdegę. Rasta ir labai smulkių kaulų, greičiausiai paukščių, nuolaužėlių. Daugiau kaulų rasta perkasos Š pusėje, ten rasti ir visi žolėdžių gyvulių dantys.

Archeologiniai dirbiniai. Iš archeologinių dirbinių Lieporių 1-ojoje gyvenvietėje 2001 metais buvo rasta keramikos, geležinių, sidabrinių, pastos ir akmeninių darbo įrankių bei papuošalų.

Keramika. Beveik visos puodų šukės ir trupiniai buvo rasti perkasos P pusėje, namo liekanų vietoje ir duobėse, iki 189 vienetų viename kvadrate (kv. *G3*). Mažiausiai keramikos rasta perkasos viduryje, tik viena kita smulki šukelė, o Š pakraštyje jų vėl kiek daugiau, nuo 1 iki 9 šukelių viename kvadrate.

Sijojant ir plaunant kultūrinio sluoksnio žemę, atsirado galimybė surinkti net labai smulkius puodų šukių gabaliukus, todėl bendras keramikos kiekis yra gana didelis – 1321. Šukių dydis buvo nuo 0,5x0,5 cm iki 8x7,5 cm. Keramikos tipą buvo galima nustatyti tik apie 20% šukių, o kiti fragmentai buvo tokie smulkūs, kad tik iš molio masės buvo galima nuspręsti, jog tai keramika.

Kaip ir anksčiau, 2001 m. Lieporių 1-ojoje gyvenvietėje buvo aptikti du keramikos tipai – grublėtoji ir lygiu paviršiumi. Grublėtoji keramika sudaro pusę

visų šukių. Tai stambaus grublėtumo šukės, gerai žinomos nuo pat tyrinėjimo pradžios. Šios keramikos molio masėje labai daug stambiai grūsto granito priemaišų. Šukės storos – 1–1,5 cm, mažai profiliuotos. Deja, nerasta nė vieno kaklelio, tik keletas labai storų dugno fragmentų. Keramika lygiu paviršiumi gali būti suskirstyta į du potipius. Vieną jų sudaro puodai, nulipdyti iš tokios pat molio masės kaip ir grublėtoji keramika, su stambiai grūsto granito priemaišomis. Jų sienelės storos, 1–1,7 cm storio, paviršius prastai nulygintas. Jos visos puoštos gnaibytiniu ir nagų įspaudų ornamentu. Šio potipio šukės daugiausia buvo puodo šono fragmentai, labai nežymiai profiliuoti. Rasta ir keletas puodų kaklelių fragmentų. Jie plonesni už šonus, 0,8 cm, tiesūs, neatlenkti. Kaklelio briauna – keturkampio pjūvio, puošta įstrižomis įkartėlėmis. Antro keramikos lygiu paviršiumi potipio molio masė buvo žymiai tankesnė, joje buvo smėlio ir labai smulkiai grūsto granito priemaišų. Šio potipio puodų šukės žymiai tvirtesnės, palyginti plonos – 0,6–0,8 cm. Jų paviršius gerai nulygintas. Rasta keletas šio potipio puodų kaklelių fragmentų. Jų išlenktumas rodo, kad tai būta mažo skersmens puodelių. Kaklelis kiek atlenktas, o briauna pusapvalė. Nerasta nė vienos ornamentuotos šio potipio šukės.

Metaliniai dirbiniai. Iš viso buvo rasta 11 geležinių ir vienas sidabrinis dirbinys. Geriausiai išsilaikęs geležinis darbo įrankis buvo nedidelis peiliukas tiesia nugarėle, rastas kv. E1, namo degėsiuose. Jis buvo 12 cm ilgio, jo ašmenų plotis – 1,6 cm, ilgis – 7,2 cm. Tame pačiame kvadrate rasta ir įmovinio kirvio įmovos dalis. Namo degėsiuose dar buvo rastos dviejų geležinių smeigtukų galvutės, viena iš jų visa, o kitos tik fragmentas. Be to, rasti 7 geležinių dirbinių fragmentai, šeši namo vietoje, o vienas perkasos Š dalyje. Jie visi beveik vienodi – iki 4 cm ilgio ir 0,6 cm skersmens geležies strypeliai, du iš jų smaili. Tai gali būti lazdelinių smeigtukų arba ylų nuolaužos.

Tik sijojimo ir plovimo būdu buvo galima surasti sidabrinį 1 cm skersmens ir 0,3 cm storio žiedelį, puoštą skersinėmis įkartomis. Jis taip pat rastas namo degėsiuose. Tai gali būti lankinės segės ar antkaklės dalis.

Namo degėsiuose rastas statinaitės formos tamsiai raudonos pastos karoliukas, 1,4 cm skersmens ir 1 cm aukščio. Dar vienas geltonas pastos karolis buvo rastas Lieporių kapinyne 1991 m.

Akmeniniai dirbiniai. 2001 m. buvo rasti 65 akmeniniai dirbiniai ir jų fragmentai. Tai 4 trintuvai, 4 galąstuvai, 9 gludikliai ir 2 gludinimo akmenys, ant kurių dirbinys pasidedamas gludinant. Kiti 56 radiniai buvo akmeninių dirbinių fragmentai.

Trintuvai. Iš rastųjų 3 trintuvai buvo sveiki ir vieno fragmentas. Trys iš jų padaryti iš granito, o vienas – iš lauko špato. Visi jie netaisyklingo rutulio formos su plokščiu darbiniu paviršiumi. Didžiausias jų – 12,3 cm skersmens ir 10,9 cm aukščio, o mažiausias – iš lauko špato – 8,9 cm skersmens ir 7,6 cm aukščio. Trintuvai gražiai nugludinti, dviejų iš jų darbiniai paviršiai kiek pažeisti, išdužę, o pats didžiausias trintuvas apdegęs. Visai sveikas tik mažiausias trintuvas.

Galąstuvai. Visi galąstuvai buvo skirtingi. Didžiausias iš jų, 12,6x6,9x4 cm dydžio, padarytas iš pilkšvo lauko špato, pailgas, užapvalintais galais, vienu platesniu galu. Visi

jo paviršiai apgludinti, o darbinis paviršius plokščias, nepaprastai lygus, net blizgantis. Du galąstuvai buvo netaisyklingos keturkampės formos, 6,2x4,8x3,8 cm ir 7,4x6,3x3 cm dydžio. Jų kampai aplyginti, darbiniai paviršiai lygūs, vienas plokščias, o kitas išgaląstas, įdubęs. Ketvirtasis galąstuvas padarytas iš smiltainio, keturkampio tašelio formos, 3,4x2x2,2 cm dydžio, vienas jo galas nudužęs.

Gludikliai. Gludikliais pavadinome tokius akmeninius dirbinius, kurių du ar daugiau – iki 4 – paviršiai nugludinti ir sudaro bukus kampus. Jų dydis gana įvairus, bet vidutiniškai jie būna 10x8x12 cm. Daugiausia gludiklių buvo rasta geležies verslo vietoje, kuri tyrinėta 1992 ir 1994–2000 m., todėl buvo padaryta išvada, kad jie naudoti ką tik nukaltų geležinių dirbinių pirminiam apdorojimui. 2001 m. jų buvo rasta 9.

Akmenys gludinimui. Tai plokšti, keturkampiai, apgludinti akmenys, kurių vienas paviršius būna plokščias, retais atvejais – įlinkęs. Jie būna 14–16 cm ilgio, 13 cm pločio ir 7,8–10,4 cm storio. Pirmą kartą jie aptikti 1995 metais, tyrinėjant kalvio žaizdrą ir jo aplinką, o daugiau atrasta 2000 m., kai buvo aptikta išmestų, nebenaudojamų akmeninių kalvės įrankių krūva. Akmenys gludinimui, kaip ir gludikliai, siejami su kalvyste, geležinių dirbinių pirminiu apdorojimu. Šiais metais visi šio tipo dirbiniai rasti namo degėsiuose. Galima tarti, kad jie naudoti ir riešutams daužyti, juo labiau, kad riešutų kevalų rasta tiek šiemet, tiek ir ankstesniais tyrinėjimų metais.

Gludintų akmenų fragmentai. Iš visų akmeninių dirbinių jų rasta daugiausia – 56. Fragmentai įvairaus dydžio, kai kurie perdegę ir sutrupėję. Tarp jų buvo gludiklių ir gludinimo akmenų nuolaužų. Tai nuolaužos, kurių vieną kampą sudaro trys stačiais kampais sueinantys paviršiai ar charakteringi bukais kampais sueinantys du gludiklių paviršiai. Daugelio nuolaužų funkcijos nustatyti nepavyko, juos atpažinti galima tik iš gludinto paviršiaus.

Duobės. 2001 metais Lieporiuose buvo rastos 5 duobės. Duobės 121 ir 123 buvo natūralūs pirminio žemės paviršiaus įdubimai, užsipildę kultūrinio sluoksnio žeme. Duobė 120a buvo apvali, 60 cm skersmens, užpildyta tamsia maišyta žeme su degėsiais. Duobė 120 didelė, 2,1x1,5 m dydžio, pailga R–V kryptimi, 70 cm gylio, pusapvalio pjūvio. Jos viduryje rasta akmenų sankaupa. Tarp jų buvo ir gludintų akmenų bei fragmentų. Be to, duobės žemėse virš akmenų rasta 10 lipdyto puodo lygiu paviršiumi šukių, puoštų gnaibytiniu ornamentu, tarp jų ir kaklelio fragmentas, kurio briauna – su įstrižomis įkartomis. Ši duobė rasta prie pastato degėsių ŠV kampo, tačiau kol kas neaišku, ar ji turi ryšį su pastatu. Duobės 122, aptiktos po namo degėsiais, šioje perkasoje išryškėjo tik 3,4x1,2 dydžio dalis. Apie jos dydį ir formą turima per mažai duomenų, tačiau ji gana gili – 40 cm nuo namo degėsių apačios. Duobė užsipildžiusi pilka, tamsia maišyta žeme, kurioje buvo skaldytų ir neskaldytų akmenų, molio tinko gabalų ir puodų šukių. Šiuo metu nėra aišku, ar duobė yra pastato dalis, ar už jį ankstyvesnė. Tai turi parodyti tolesni tyrinėjimai.

2001 m. tyrinėtas Lieporių 1-osios gyvenvietės plotas jau yra už geležies lydymo verslo vietos V ribos. Visi tyrinėjimų metu surinkti radiniai, archeologiniai dirbiniai ir duomenys leidžia tyrinėtą plotą priskirti prie Lieporių 1-osios gyvenvie-

tės C horizonto – gyvenamųjų namų, arba vėlyviausiojo gyvenvietės laikotarpio.

Chronologija. Lieporių 1-osios gyvenvietės chronologijai patikslinti naujų duomenų 2001 m. negauta. Lieka anksčiau nustatyta chronologija – gyvenvietė datuojama IV–VIII a.

SETTLEMENT LIEPORIAI 1

In 2000 in the settlement Lieporiai 1, the area of 100 m^2 was investigated in its western part. This area is attributable to the latest period of the settlement and in it a part of a burnt wooden building and 5 pits were found. The soil of the cultural layer 10–40 cm thick was sieved out and washed. In it there were pieces of charcoal, clay plaster tempered with plant (straw, grain), iron slags and dross lumps, animal bones and teeth. Among other finds, an iron knife with straight back, heads of 2 iron rod pins and fragments of 9 iron artefacts, a silver ringlet of a brooch, a bead made from red paste were collected. Most finds were made of stone, such as graters, whetstones and polishers. Chronology of the settlement is the 4th–8th centuries.

PILIAKALNIŲ APLINKOS ŽVALGYMAS KUPIŠKIO IR ROKIŠKIO RAJONUOSE

Andra SIMNIŠKYTĖ

2001 m. buvo žvalgyti 6 piliakalniai ir jų aplinka Kupiškio ir Rokiškio rajonuose. Žvalgymų tikslas – duomenų apie piliakalnių papėdžių gyvenvietes patikslinimas, kadangi trūksta informacijos apie tokias gyvenvietes, o chronologiniai duomenys nekonkretūs.

Žvalgymų metu aplankyti šie piliakalniai: Alksnių, Jankūnų, Papilių, Stasiūnų (visi Rokiškio r.), Kerelių, Papilių (abu – Kupiškio r.). Darbų pobūdis – piliakalnio aplinkos žvalgymai, žemės paviršiuje buvusių dirbinių surinkimas, darbas metalo detektoriumi. Alksnių ir Jankūnų piliakalnių papėdėse, už saugomų paminklų ribų iškasti bandomieji šurfai. Siekiant patikslinti chronologiją, žvalgomieji šurfai iškasti ir Stasiūnų piliakalnio papėdės gyvenvietėje.

Alksnių ir **Jankūnų** piliakalnių papėdžių žvalgytose vietose kultūrinio sluoksnio pėdsakų nerasta. Čia po 25–30 cm storio armeniu pasiektas įžemis – nejudintas molis. Jankūnų piliakalnio papėdėje surastos 1832 m. Nikolajaus I 5 kapeikos.

Tirtas ir skelbtas **Kerelių** piliakalnis, autorės E. Grigalavičienės datuotas I tūkst. pr. Kr. antrąja puse – VI a. Tačiau tarp VDKM saugomų atsitiktinių dirbinių (VDKM 904:1–6), kurie yra A. Naviko dovana muziejui, yra ir kitokios chronologijos dirbinių. Iš jų paminėtinas II tūkst. pradžios stiklo karolis, atitikmenų neturintis kryžiaus formos apkalas. Galima būtų manyti, jog tai ne iš piliakalnio aplinkos kilę radiniai (nors radimo vieta nurodyta konkreti – Kerelių piliakalnis). Tačiau drauge su šiais akivaizdžiai vėlyvesniais dirbiniais VDKM kolekcijoje buvo ir lipdyta šukė gnaibytu paviršiumi, ir V/VI–VII a. ilgakojė segė,